

Горошко Юлія Андріївна,

здобувач ступеня вищої освіти магістра
навчально-наукового інституту права
та психології Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

старший викладач кафедри кримінального
права та кримінології навчально-наукового
інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ, доктор філософії
в галузі права **Козачина А. М.**

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД ДЛЯ ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

Визнання прав людини є загальносвітовою цінністю, проте проголошення рівності в правах і свободах можуть оминати певну категорію осіб, які з незалежних від них обставин не можуть повною мірою реалізувати свої права. Важливими функціями сучасної держави є правова підтримка вразливих верств населення та гарантування безпеки громадян.

Проте мільйони осіб з обмеженими можливостями, жінки та діти у світі не мають можливості проживати та працювати гідно, відчувати турботу про себе з боку держави та суспільства, а в умовах збройних конфліктів не спроможні реалізувати повною мірою свої права та бути захищені від насильства. Оскільки наша держава постала перед викликом, якого ще не було в її новітній історії – збройною агресією, яка вплинула на всі аспекти суспільного життя [1].

Таку категорію осіб, з часом, міжнародне співтовариство почало виділяти у «вразливі групи населення» [2]. Формальний підхід конструювання деяких норм міг суттєво перешкодити фіксації кримінально-протиправних дій [3; 4, с. 22]. Тому, законодавець чітко визначив у Законі України «Про соціальні послуги», що під вразливими групами населення слід розуміти осіб/сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників [5].

Незалежність судової влади, яка наділена рівним статусом із законодавчою та виконавчою владами є фундаментальним атрибутом правової держави. Цей принцип гарантує кожній особі право на судовий захист її прав і свобод. Гарантії незалежності судової системи є ключовою передумовою справедливого судочинства, що є важливою складовою євроінтеграційного процесу України, імплементація якого відкріє шлях до подальшої гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу.

Правовий статус особи з обмеженими можливостями характеризується тим, що така особа володіє всією повнотою конституційних прав, свобод і обов'язків, тобто володіє загальним правовим статусом [6].

Міжнародне законодавство, яке регулює статус осіб з інвалідністю, це зокрема: Конвенція ООН про права інвалідів, яка ратифікована Україною від 16.12.2009 і набрала чинності в Україні 06.03.2010; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950), ратифікована Україною 17.07.1997 і набрала чинності для України 11.09.1997; практика Європейського суду з прав людини.

Як приклад можна навести рішення ЄСПЛ щодо тримання під вартою осіб з інвалідністю в установі, в якій вони не мали можливості самостійно пересуватися, складало «таке, що принижує гідність, поведження».

Такого висновку дійшов Європейський суд з прав людини у рішенні в справі «Байрам проти Туреччини» (заява № 7087/12) [7].

Фікрет Байрам, був засуджений за терористичні акти, став інвалідом (параліч нижніх кінцівок) і потребував інвалідного візка. Протягом ув'язнення він утримувався в умовах, не пристосованих для осіб з обмеженою мобільністю: житлова зона розташовувалася на кількох поверхах, і йому доводилося покладатися на допомогу інших в'язнів для пересування та особистої гігієни. ЄСПЛ дійшов висновку, що тримання під вартою особи з інвалідністю в таких непристосованих умовах є «таким, що принижує гідність, поведженням» [7].

Цікавим прикладом є рішення по справі «Савіні проти України» (№ 39948/06) від 18 грудня 2008 року. Так, ЄСПЛ визнав факт невинного втручання у сімейне життя заявників (обидва сліпі з дитинства) рішенням про відібрання дітей від батьків, чим порушено статтю 8 Європейської конвенції з прав людини (право на повагу до сімейного життя) [8].

Однією з категорій вразливих груп населення є особи над якими здійснюється торгівля – це форма сучасного рабства та порушення прав людини, з метою отримання прибутку з експлуатації чоловіків, жінок та дітей. Забезпечення права на справедливий суд для жертв торгівлі людьми є не лише правовим зобов'язанням держави, але й моральним імперативом, що вимагає психологічну підготовку та міжвідомчу координацію для захисту прав людини [9].

Основним міжнародно-правовим документом, що заклав основу сучасної системи протидії торгівлі людьми, є протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності.

Важливим прецедентом є справа «Човдурі та інші проти Греції» (Chowdury and Others v. Greece), що стосується позитивних і

процесуальних зобов'язань держави щодо боротьби з торгівлею людьми та примусовою працею. Суд постановив, що Греція порушила свої позитивні та процесуальні зобов'язання за ст. 4 Конвенції. Справа «Човдурі та інші проти Греції» показує, що держава має позитивні зобов'язання не лише розслідувати, але й активно запобігати торгівлі людьми. Суд визнав, що бездіяльність грецької влади та її формальний підхід до розслідування призвели до порушення прав потерпілих [10].

У справі «Сіліадін проти Франції» (*Siliadin v. France*), 2005, суд вирішив, що заявницю утримували у підневільному стані, оскільки вона окрім того, що мала здійснювати примусову працю, була неповнолітньою, без засобів існування, уразливою й ізольованою, не мала можливості жити деінде, окрім як у людей, на яких працювала і від примх яких цілковито залежала, оскільки була повністю позбавлена свободи пересування і немала вільного часу [11].

На основі аналізу низки міжнародної практики можна зробити висновок, що діяльність органів державної влади щодо запобігання утиску або порушення прав вразливих груп населення має стати пріоритетним у соціальному секторі захисту держав. Система правового захисту населення має охоплювати всі соціально-демографічні групи населення, забезпечувати соціальні гарантії та містити заходи соціального захисту для даної верстви населення.

Список бібліографічних посилань

1. Тарасенко О. С. Криміналістичні особливості досудового розслідування в умовах військових дій. *Діяльність державних органів в умовах воєнного стану*: збірник матеріалів Міжнародного науково-практичного онлайн-семінару (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 29 квітня 2022 року). Кривий Ріг, 2022. С. 216–218. URL: https://dnuvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/11/zbirnyk-z-oblozhkoju_29.04.2022.pdf

2. Кондур В. А. Поняття вразливі групи населення у міжнародному та національному праві. URL:<https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/08/116.pdf>.

3. Виявлення та припинення діяльності організованих злочинних груп у сфері економіки : метод. рек. / Никифорчук Д. Й., Ніколаюк С. І., Томма Р. П., Тарасенко О. С. та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2018. 70 с.

4. Тарасенко О. С. Особливості правового регламентування підстав проведення спеціального слідчого експерименту та імітування обстановки злочину до початку кримінального провадження. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2024. Вип. № 2 (10). С. 21–25. URL: <https://policeystyka.dnuvs.ukr.education/index.php/policeystyka/article/view/185/165>.

5. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

6. Правовий статус людей з інвалідністю (огляд нормативних документів та судової практики). URL: https://court.gov.ua/userfiles/Pravovuy_status.pdf.

7. Умови відбування покарання особам з інвалідністю URL:<https://www.evrosud.org/umovy-vidbuvannya-pokarannya-osobamy-z/>.

8. Справа «Савіни проти України» (Заява № 39948/06) Страсбург, 18 грудня 2008 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_454#Text.

9. Що таке торгівля людьми. URL: <https://1547.ukc.gov.ua/dovidkova-informatsiya/protydiya-torgivlv-lyudmy/shho-take-torgivlya-lyudmy/>.

10. Огляд практики Європейського суду з прав людини. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Short_Survey_2017_UKR.pdf.

11. Посібник зі статті 4 Європейської конвенції з прав людини. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_4_ukr.

Кара Анна Володимирівна,

здобувач ступеня вищої освіти магістра
навчально-наукового інституту права
та психології Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

старший викладач кафедри кримінального
права та кримінології навчально-наукового
інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ, доктор філософії
в галузі права **Козачина А. М.**

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Наша держава постала перед викликами, яких ще не було в її новітній історії – збройною агресією, яка вплинула на всі аспекти суспільного життя, зокрема і діяльність правоохоронних органів з протидії злочинності. Важливим аспектом такої протидії залишається досудове розслідування кримінальних правопорушень з метою реалізації завдань кримінального судочинства [10, с. 216]. Забезпечення прав людини у кримінальному провадженні є фундаментальним принципом правової держави та відображенням її цивілізаційного розвитку. Особливе значення дана тема набуває в умовах воєнного стану, коли державі необхідно забезпечувати національну безпеку та водночас зберігати демократичні цінності й основоположні права та свободи людини.